

“Latvijas baltkrievi. Pagātne un tagadne”

Konkurss

„Latvijas baltkrievi. Interesantas personības”

“Наша народная Францаўна”

Валянціна Ліпінская
г.Даўгаўпілс

Беларускае культурна-
асветніцкае таварыства
“Уздым”

2016 год

Жанчына прыгожая - цёплае лета,
Жанчына прыгожая - слодыч вады,
Жанчына прыгожая - песень куплеты,
Жанчына прыгожая - ўвосень сады.

Побач з намі жыве, працуе шмат цікавых людзей. За мітусьнёй і турботамі, нават, мы нічога падрабязнага аб іх не ведаем. На маім жыццёвым шляху было шмат сустрэч з рознымі людзьмі: навукоўцамі, даследчыкамі, аматарымі сваёй працы. Гэтыя сустрэчы робяць нас багатымі, натхненнымі і дадаюць нам упэўненнасці ў сваіх справах. Дзякуючы ім, змяняецца погляд на жыццё, з’яўляецца адчуванне сябе па-іншаму. Кожная сустрэча – гэта крок уперад.

Ад сваёй знаемай я даведалася, што ў Даўгаўпілсе больш за 20 гадоў працуе беларускае таварыства “Уздым”. Мэтай стварэння было прадстаўленне і абарона інтэрэсаў беларусаў горада і Латгаліі ў кіраўніцтве Латвіі. Мяне зацікавіў расказ знаемай аб жыцці беларусаў горада, бо я сама родам з беларускай вёскі Гута Пастаўскага раёна, што на Віцебшчыне.

Некалькі гадоў таму я прыйшла ў таварыства “Уздым”, дзе пазнаёмілася с Галінай Францаўнай Сантоцкай.

На першае ўражанне, гэта простая жанчына. Але ёсць нешта незвычайнае ў яе поглядзе, дабрыня і адкрытасць, шчырасць і пяшчотнасць. Мяне ўражыла яе усмешка, заўжды бадзеры настрой, гумар. Я ніколі не бачыла яе сумнай.

Напэўна зараз надыйшоў той час, калі з’явілася жаданне расказаць пра наша знаёмства з Галінай Францаўнай. Сёлета, як і некалькі гадоў таму, Саюз беларусаў Латвіі аб’явіў конкурс даследчых прац. Мяне зацікавіла магчымасць падзяліцца сваімі ўражаннямі і я вырашыла прыняць удзел у конкурсе.

На якую тэму пісаць?... Не разважала ні хвіліны. Буду пісаць пра нашу “народную Францаўна”. Так ласкава яе клічуць у таварыстве. Мы ведаем Галіну, як добрую спадарыню, хлебасольную і гасцінную. Яна наша энцыклапедыя, таму што столькі шмат ведае: традыцыі, песні, прыказкі, прымаўкі, вершы. Больш 20 гадоў спявае ў ансамблі “Купалінка”, нават саліруе са сваімі частушкамі. Гэта жанчына – гісторыя, кладзезь беларускіх звычыяў і абрадаў, цікавая апавядальніца.

Вось аднойчы мы дамовіліся аб сустрэчы і я запісала інтэрв’ю з ёй.

“Нарадзілася я ў Беларусі, на Гродненшчыне, Астравецкім раёне, у вёсцы Міхалішкі 22 мая 1947 года”, - пачала свой расказ Галіна Францаўна. - Мае бацькі простыя сяляне, калгаснікі. Не мелі адукацыі. Але мама ўмела чытаць і пісаць. Там у родных Міхалішках я выдатна закончыла школу. Пасля заканчэння школы выбірала інстытут, дзе не трэба здаваць матэматыку (*смяецца*). Хацела вучыцца на факультэце замежных моў, але пабаялася ехаць у сталіцу. У медыцынскай інстытут быў вялікі конкурс. Таму вырашыла – буду настаўніцай. Паступала ў Гродзенскі педагагічны інстытут на гістарычны факультэт. У першы год не паступіла, не прайшла па конкурсу. Год працавала ў школе лабарантам. На другі год паступіла, адвучылася, папрасіла размеркаванне ў свой родны Астравецкі раён. Паслалі мяне ў вёску Чэхі, у

Чэшскую 8-гадовую школу, у якой адпрацавала настаўніцай гісторыі 15 гадоў. Там сустрэла свайго будучага мужа, на той час агранома, які працаваў там у калгасе імя Леніна.

Аднойчы з вучнямі збіралі металалом і знайшлі фляшку, на якой былі пазначаны імя, прозвішча і год - 1942. Зацікавіліся гэтай фляшкай. Арганізавалі пошукавую групу. Знайшлі сваякоў гэтага салдата. Яго клікалі Мікалай. Потым адшуквалі лётчыкаў, якія загінулі на нашым аэрадроме падчас бамбёжкі. Знайшлі інфармацыю, што іх захавалі на могілках пад Курскай дугой.

У Латвію пераехалі ў 1983 годзе. Знайшла работу ў Ілукскай сярэдняй школе, адпрацавала там 8 гадоў, зрабіла 2 выпускі. Дарэчы, у гэтым годзе мае выпускнікі адсвяткавалі 25 і 30 гадоў. Памятаю, як аднойчы папрасіла дзяўчынку адказаць пісьмова на пытанні, каб паставіць у чвэрці станоўчую адзнаку (вусна адказваць ёй было цяжка). На пытанне: "Як выглядаў рымскі легіянер?". Яна адказала: "На галаве ў рымскага легіянера залаты шлем, а ўзаду залаты меч"

Пасля 23 гадоў настаўніцтва і па сённяшні год я працавала ў Доме дзіцяці з дзеткамі-інвалідамі. Разам з імі мы прымалі ўдзел у святах у школе і горадзе. Нават, удзельнічалі ў рэспубліканскім конкурсе для дзяцей-інвалідаў “Nāc līdzas”. Мае выхаванцы былі некалькі раз лаўрэатамі гэтага конкурсу.

Пасля пераезду з Беларусі жылі спачатку ў пасёлку Ударнік, а потым - у пасёлку Калкуны. Дзеці Юзік і Івона нарадзіліся ў Беларусі. Сёння яны абодва медыкі. Івона - урач-стаматолаг, а Юзік - фізіятэрапеўт. Маю двух унукаў.

Што датычыцца грамадскай працы, то я заўсёды была актывісткай. Яшчэ ў школе была сакратаром камсамольскай арганізацыі. Узначальвала агітбрыгаду ў інстытуце, з якой аб'ездзіла ўсю Гродненшчыну. Нават, атрымалі ўзнагароду-паездку – ў Брэст, што на той час для студэнтаў было вельмі прэстыжна. У сваёй першай школе ў Чэхах арганізавала тэатральны кружок. Паставілі спектакль “Паўлінка”. У Ілукскай сярэдняй школе ўзначаліла палітклуб “Глобус”, займалі першыя месцы на конкурсах.”

- Што прывяло Вас у беларускае культурна-асветніцкае таварыства “Уздым”?

“Пачуўшы па радыё выступленне - запрашэнне Вольгі Паўловіч, якая ў той час збірала беларусаў Даўгаўпілса, я прыйшла.

Новая хваля беларускага руху ўзяла свой пачатак у 1990 годзе, калі ў Даўгаўпілсе было ўтворана Балта-славянскае таварыства, якое ўзначаліла Людміла Каралёва. У гэта таварыства ўвайшлі людзі розных нацыянальнасцей, у тым ліку і беларусы Канстанцін Капуста, Вольга Паўловіч, Мікола Паўловіч, Пятро Коўзель, Таццяна Бучэль, Станіслаў Валодзька, Зянон і Павел Бурыя, Георгій Ермалёнак.

9 лютага 1992 года з дапамогай Балта-славянскага таварыства была праведзена канферэнцыя беларусаў Даўгаўпілса.

Канферэнцыя дала станоўчыя вынікі: да беларускага руху далучыліся актыўныя беларусы Яўгенія Гуляева, Ларыса і Віктар Ярашэвічы, Зінаіда

Дзегцярэнка (Сіліня), Мікола Навуменка. Знаходзячыся ў складзе Балтаславянскага таварыства – беларусы наладзілі работу па ўтварэнню самастойнага таварыства. Большасцю галасоў была прынята назва, прапанаваная С.Валодзькам – “Уздым”. Вось у такі гістарычны час для развіцця беларускага руха, далучылася да таварыства і я. Мяне захапіла грамадская праца. Я стала працаваць разам з Вольгай Паўловіч, Таццянай Бучэль у беларускай школе. Гэта быў 1995 год”.

Прайшло дзесяць гадоў і школа адзначыла свой юбілей. Аб гэтым пісалі мясцовыя газеты.

“В октябрьское воскресенье 16-го ещё одна школа Даугавпилса отпраздновала свой юбилей: воскресная белорусская справила свое 10-летие. На празднике собрались ученики первых выпусков, нынешние учащиеся, многочисленные преподаватели – наставники и гости белорусского общества “Уздым”, на базе которого существует школа.

В первое воскресенье октября 1995 года в классе собрались 10 детей, которые горели желанием выучить "мову" своих предков. Их родители, в основном, были активными участниками общества "Уздым". Организация школы была инициативой первой учительницы белорусского языка — Ольги Павлович: "Сами ремонт сделали. Через газетные объявления искали желающих учиться. Тогдашний консул — Желтовский Анатолий Иванович — был частым гостем в нашей школе. И очень радел за сохранение в Латвии белорусского языка. В общем, нам очень много помогало Белорусское консульство. Теперь проще, а тогда это был чистый энтузиазм".

Сейчас в этой Воскресной школе учатся 20 детей. Танцуют, поют, участвуют в различных конкурсах. Благодаря школе и обществу "Уздым" не раз бывали в Белоруссии и сумели прочувствовать и сохранить колорит национальных белорусских традиций.

Каждое лето отдыхают в известном белорусском лагере «Зубренок». Досуг у ребят, благодаря школе, очень насыщен и интересен. Всего же за десять лет школу окончили 85 человек. А

вместе с детьми в работе белорусской Воскресной школы активно участвуют и родители, а значит, и они вспоминают и впитывают в себя родной язык. Праздник удался, в дружном кругу единомышленников прозвучало очень много хороших слов, пожеланий, а песни и танцы в исполнении учащихся школы не давали заскучать никому.

«Наша Газета» (2005 год)

Падчас святкавання 10 годдзя "Уздыма" Галіна Сантоцкая выступіла з прапановай паставіць ўрывац з п'есы Янкі Купалы "Паўлінка". Ідэю падтрымалі. І на святочным канцэрце глядачы ўбачылі сцэны з п'есы "Паўлінка" - клопат Быкоўскага. У пастаноўцы ўдзельнічалі: Яўген Віршута (Быкоўскі), Барыс Іваноў (Сцяпан), Аляксандр Васільеў (Пранцысь), Таццяна Філіпава (Паўлінка), Галіна Сантоцкая (Альжбета), Зінаіда Сіліня (Агата). Атрымалася вельмі добра. Зала ў Доме культуры г. Даўгаўпілса была поўнай глядачоў.

І тады было прынята рашэнне арганізаваць тэатральную студыю "Паўлінка", каб працягнуць традыцыі, якія былі закладзены ў Даўгаўпілскай беларускай гімназіі ў 20-х гадах ХХ стагоддзя. Да нашых дзён дайшлі і захаваліся афішы і праграмы беларускіх вечароў і спектакляў у гімназіі, на якіх ставіліся п'есы беларускіх пісьменнікаў: Міхася Чарота, Францішка Аляхновіча, Янкі Купалы - "Паўлінка", "Мікітаў лапаць", "Чорт і баба" і латышскіх - Яніса Райніса і Андрэя Упіта. Кіраўніком студыі стала Галіна Францаўна Сантоцкая і працавала да лета 2016 года.

Першая п'еса, якую паставіла тэатральнай студыя, была "Мікітаў лапаць". Удзельнікамі пастаноўкі былі: Саўка (Міша Бучель, Валерый Амбросаў), Зоська (Алена Бучель, Таццяна Філіпава), Грыпіна (Аніта Петкун, Таццяна Блізнакова), Дар'я (Галіна Сантоцкая), Мікіта (Яўген Віршута). З гэтай п'есай выступалі не толькі ў г. Даўгаўпілсе, але і ў Рызе, Рэзэкне, Елгаве, у п. Пераброддзе (Беларусь).

Наступным крокам была праца над пастаноўкай п'есы "Паўлінка". Падрыхтоўка ішла пад кіраўніцтвам рэжысёра тэатра Якуба Коласа (г. Мінск, Беларусь) В. Залатухіна. Вялікую дапамогу ў працы над пастаноўкай аказалі артысты Даўгаўпілскага тэатра Вера Храмнікова і Алена Паўловіч, якая выконвала ролю Паўлінкі.

У пастаноўцы прымалі ўдзел: Сцяпан (Барыс Іваноў), Агата (Галіна Сантоцкая), Альжбета (Аніта Петкун), Пранцысь (Яўген Віршута), Быкоўскі (Павел Прозар), Паўлінка (Алена Паўловіч, Таццяна Філіпава). Была пастаўлена п'еса Францішка Аляхновіча "Заручыны Паўлінкі". П'есу паказалі на 15 –гадовы юбілей таварыства. Вось што пісалі мясцовыя газеты аб гэтым.

“Юбилейная программа продолжилась в воскресенье театральным представлением: в 12.00 состоялся спектакль «Паўлінка», поставленный по одноименной пьесе Янки Купалы и В. Алехновича «Заручыны Паўлінкі». Получившийся спектакль — детище «Уздыма», ведь коллектив любительского театра общества белорусов сам написал сценарий к спектаклю, соединив две пьесы. Режиссер спектакля — Елена Копасова. Игра актеров была на высоте — все эмоции и переживания актеров зритель прочувствовал, как свои. Такое представление было приятно посмотреть — красочные костюмы, продуманные диалоги, хорошая игра актеров. Молодцы, «Уздым»!

Очередной раз горожане смогли убедиться в том, что культура и традиции, когда они чтятся и развиваются, — это богатейшее наследие всего мира! Мы все разные, но объединяет нас родной город — Даугавпилс. И пока в нем будут действовать такие общества, как «Уздым», наша культурная жизнь будет красочной и яркой.

Автор: Ирина Горячева
<http://www.nasha.lv/>

Потым п'еса "Збянтэжаны Саўка". З гэтай п'есай калектыў паспяхова выступаў у г.Міёры (Беларусь) на фестывалі "Жураўлі і журавіны".

Да 15-годдзя Цэнтра беларускай культуры падрыхтавалі п'есу Ф.Аляхновіча "Чорт і баба". У пастаноўцы ўдзельнічалі: Мікіта (Аляксандр Лапа), Марыська (Вера Сухарава), Чорт (Алена Кавалькова), баба (Галіна Сантоцкая).

А потым тэатральная студыя "Паўлінка" працавала над пастаноўкай свята "Беларускі кірмаш". Кожны год гэта свята мела сваю назву, але было прысвечана восеньскаму ураджаю. Мы помнім, як Саўка на кірмашу шукаў сваю дзяўчыну (2011 год), як сваталі пана Быкоўскага (2012 год), як гулялі заручыны (2013 год), а потым вяселле (2014 год), беларускія хрэсьбіны (2015 год). Аўтарам, рэжысёрам і пастаноўшчыкам пяці кірмашоў з'яўлялася Галіна Сантоцкая. На адным з святаў яна не змагла прыняць удзел, як артыстка. У гэты год цяжка хварэў муж і памёр напярэдадні кірмаша. Яна перадала сваю ролю іншым, а сама ўсё свята (з сумнымі вачыма) стаяла за кулісамі і кіравала тэатральным дзействам. Удзельнікі тэатральнай студыі імкнуліся не падвесці сваю Францаўну. Працавалі ад усёй душы. І кірмаш атрымаўся.

Кірмаш заўсёды збірае шмат прыхільнікаў беларускай культуры. Кожны год вялікая зала Палаца культуры запаўняецца ўдзячнымі глядачамі.

Грамадская дзейнасць у таварыстве "Уздым" гэта шмат добрых падзей, зробленых Галінай Францаўнай. Дзякуючы яе намаганням дзейнічала "Паўлінка", школа адзначыла ўжо 20 гадоў сваёй працы, Г.Ф. Сантоцкая з'яўляецца ініцыятарам, арганізатарам, аўтарам і рэжысёрам пяці "Беларускіх кірмашоў", якія зараз увайшлі у гісторыю беларусаў Даўгаўпілса і Латгаліі. Яна

з’яўляецца аўтарам слоў гімна кірмаша “Кірмаш, кірмашок” (музыка Вячэслава Пятрова).

Шмат гадоў Г.Ф.Сантоцкая працавала арганізатарам культурных мерапрыемстваў у Цэнтры беларускай культуры. Галіна Францаўна пісала сцэнарыі да свят, якія праходзілі у таварыстве “Уздым”, да свят, у якіх удзельнічалі ЦБК і “Уздым” у горадзе, рэспубліцы і за мяжой.

Зараз Г.Ф.Сантоцкая пакінула працу ў ЦБК, з’яўляецца членам Праўлення таварыства “Уздым” і прадаўжае працаваць на карысць роднага беларускага таварыства. Калі за арганізацыю мерапрыемства бярэцца Францаўна, свята пройдзе яскрава і цікава.

- Ахарактарызуйце сябе ў двух словах.
- Я – жанчына. Якой ніколі не хапае часу.

- У чым сакрэт Вашай маладосці?
- У весь час я звязана працай з моладзю.

- Чым Вы займаецеся ў вольную хвіліну?
- Люблю чытаць, глядзець беларускае тэлебачанне. Асабліва спадабаецца перадача “Песні маёй краіны”

- Што дапамагае ў жыцці?
- Думаць і клапаціцца аб іншых, адказнасць за сваіх родных, за справы. Адказнасць дапамагае і перашкаджае.

- Ці ёсць у Вас дэвіз у жыцці?
- Ні кроку назад, а толькі ўперад.

- Аб чым марыце?
- Пагуляць на вяселле ўнукаў (*смяецца*), дачакацца праўнукаў. Яшчэ і далей быць разам са сваёй “Купалінкай”. У наступным годдзе адзначыць 25 гадовы юбілей калектыву.

І Галіна Францаўна заспявала частушку пра сябе.

Ка мне старасць падыйшла,
Мяне дома не знайшла.
То гуляю, то балюю,
То па ягады пайшла.

Увесь час пакуль мы размаўлялі, яна не абмовілася аб сваіх узнагародах, больш гаварыла пра людзей. Сціплы чалавек. Але ж я даведалася, што яна мае ганаровыя граматы ад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Пасольства РБ, Генеральнага консульства РБ, Даўгаўпілскай гарадской думы.

Не месца ўпрыгожвае чалавека, а чалавек месца.

Галіна Францаўна ў маленстве (стаіць на крэсле) разам з бацькамі і старэйшая сястрой, 1950 г

Брыгада трусаводаў, пра якую пісала "Піянерская зорка", 1959 г
(Г.Ф.Сантоцкая у першам радзе сядзіць на крэсле з белым трусам)

6 клас, в.Міхалішкі, 1958 г
(Г.Ф.Сантоцкая у трэцім радзе злева з банцікам)

8 клас, в.Міхалішкі “Хачу быць дарослай”

Піянерскі злёт, 21 мая 1961 г

IV курс ДГПШ, 21 кастрычніка 1968 г

Першы выпуск у школе п.Лукстэ, 1985 г

Галіна і Іосіф Сантоцкія

Свята “Матулін рушнік”,
газета “Сейчас”, 2001 г

Новы год, 2002 г

У міністэстве інтэграцыі, Рыга
(злева направа) М.Мілушэва, Б.Іваноў, Н.Герасіменка, В.Піскунова, Г.Сантоцкая

“Гуканне вясны” (Г.Ф.Сантоцкая разам са сваімі ўнукамі), 2014 г

Свята “Купалле”, 2015 г

“Два сэрцы жылі ў ва мне” (вечарына разам з яўрэйскай абшчынай, прысвечаная творчасці Змітрака Бядулі), 2016 г

“Зорка Венеры ўзышла над зямлёю” (125 – годдзю М.Багдановіча), 2016 г

Літаратура:

1. Газета “Наша газета” (2005г)
2. <http://www.nasha.lv/> Ирина Горячева